

برلین - ۶ جون ۲۰۱۸

خلیل الله معروفی

میدان طیاره - میدان هوایی - فرودگاه کدام یک بهترین است؟؟؟ - بحث لغوی -

از همان اول این بحث میگویم، که:
"فرودگاه" کلمه نیم‌کله و نیم‌دُرْمُل (نیم دُلمل) و بیمار است و وقتی مفهوم خود را تکمیل میکند، که با کلمات متمم و مکملی از قبیل "فرازگاه" و "پروازگاه" پیوند بخورد و هردو چسبیده و پیوسته بهم استعمال شوند. "فرودگاه"، که از آن ظاهراً و در ظاهر - قیود "ظاهرأ" و "درظاهر" را ازین سبب به کار بردم، که ساخت لغوی و لفظی این ترکیب چنین حکمی را نمیکند - معنای "مکان فرود آمدن" را میگیرند، "نیم" و یا "یک پله" مسأله را بیان میدارد، چون در یک "میدان هوایی" طیارات هم فرود می‌آیند و هم پرواز میکنند. پس ترکیب "فرودگاه" فقط یک طرف و یک پله قضیه را دربر میگیرد و نه تمام آن را و ازینرو "ناتمام" و "نامکمل" و "ناقص" است!!! از طرف دیگر از لفظ و ظاهر این ترکیب، نوعیت عمل و فعل کلمات "فرود" و یا "فرود آمدن" استنباط شده نمیتواند.

تا اینجا در مورد مفهوم و معنای "فرودگاه" گپ زده شد. حالا ببینیم، که آیا کلمه "فرودگاه" از نگاه ساخت "صرفی" و "لغوی" درست است یا نی؟؟؟

فرهنگ عمید کلمه "فرود" را در معنای "زیر، نشیب، پایین و نقیض بالا" می‌آورد. و اگر دقیق‌تر گفته شود، کلمه "فرود" متقابل و متضاد لغت "فراز" است. حالا اگر ترکیب کردن "فرود" با "گاه" درست باشد، باید مترادف‌ها و متضادهای آن نیز با پسوند "گاه" ترکیب شده بتوانند. یعنی اگر ترکیب "فرودگاه" از نگاه صرفی درست باشد، باید "زیرگاه و نشیبگاه و پائینگاه و بالاگاه و فرازگاه و ..." نیز درست باشند. مگر طوری، که میدانیم، چنین ترکیباتی تاکنون بر زبان هیچ دری‌زبانی جاری نگردیده است؛ نه در افغانستان، نه در ایران و نه در تاجیکستان.

برای پی بردن به ذات و کُنه ساختمان لغوی "فروگاه"، کلمات متعددی را، که با پسوند "گاه" ساخته شده و در قلمرو زبان دری رایج اند، مد نظر میگیریم:

قرارگاه، خوابگاه، درگاه، بارگاه، پیشگاه، زایشگاه، دانشگاه، صبحگاه، چاشتگاه، شامگاه، "شبانگاه"، پگاه (در اصل خود "بگاه" - به گاه)، بیگاه، خوشگاه (آنچه از خوراکه باب خوش کسی بیاید - چنان، که عوام کابلی از بهر مثال گویند "شوروا خوشگاه دل فلانی جان اس")، کجگاه (اصطلاح کابلی برای "گوشت کمر" گاو و گوسپند و بز، که "نمکدان" نیز گفته شود)، آسایشگاه، آرامگاه، جایگاه، خاستگاه، باجگاه، تختگاه، قتلگاه، ناگاه، آگاه، دستگاه، کارگاه، بُنگاه، شرمگاه، دیدگاه، عیدگاه، خُرگاه، درمانگاه، عبادتگاه، عقبگاه، لشکرگاه، لنگرگاه، پایگاه و ....

خوانندگان عزیز به رؤیت مثالهای بالا در خواهند یافت، که اسم مرکب "فروگاه" از نگاه ساختمانی شباهتی بس اندک با طیف عظیم ترکیبات معمول با پسوند "گاه" در زبان دری دارد!!!

با وجود تمام سخنان فوق چون کلمه "فروگاه" در فارسی ایران به تمام معنی رائج گردیده و "مدلول" اش هم مشخص است، آن را نمیتوان نادرست نامید، که گفته اند "غلط مشهور، حکم صحیح را دارد". اما این تداوم در فارسی ایران به هیچ صورت دلیل شده نمیتواند، که ترکیب علیل "فروگاه" را در دری افغانستان هم استعمال نمائیم؛ چه رسد بدین، که آن را جانشین و جایگزین "میدان هوایی" و "میدان طیاره" بسازیم!!!

من شخصاً "میدان طیاره" را به دلایل ذیل رسا و مقبول (قابل قبول) و معقول میدانم:

۱- **قدمت استعمال**: این کلمه در ابتدای ورود هواپیمائی و هوانوردی و استفاده از طیاره در افغانستان، به دست اهل فن وطن ما وضع گردید - و شاید هم بار اول از زبان عوام ما شنیده شده باشد - و بعد در زبان تمام مردم افغانستان افتاد و همین اکنون هم مردم عوام آن را منحصراً به کار میبرند.

۲- **عام فهم بودن**: این ترکیب از نگاه معنائی و به اصطلاح مدرن از ناحیه "بار معنائی"، کاملاً مفهوم و قابل درک است و هرکه آن را بشنود به مدلول و مفهومش پی میبرد.

۳- **رواج عام و تام داشتن در بین مردم**: عام بودن تداوم و رواج این ترکیب، دلیل بسیار مَوْجَه دیگر است. مردم عوام ما فقط همین ترکیب معقول و منطقی را منحصراً استعمال میکنند. و این شاید بزرگترین دلیل توجیه این کلمه هم باشد. چنان، که میدانیم و اگر میدانیم، باید بدانیم، که مزاج و طبیعت زبان را مردم عامه به مراتب بیشتر درک و لمس میکنند، تا ادباء و شعراء و کلاً اهل قلم. چون فهم عوام از زبان ذاتی و طبیعی ست، و فهم گروه دوم معمولاً کسبی و تصنعی.

بنابر دلایل فوق کلمه "میدان طیاره" را اساس و معیار این بحث قرار داده و ترکیبات مُعادل و مُترادف فارسی و عربی و فرنگی آن را از نظر خواننده گرانقدر میگذرانم.

حدس میزنم، که واضعان کلمه "فروگاه" کلمات Airport انگریزی و Aeroport فرانسوی و Flughafen المانی را مد نظر گرفته و به ساختن این لغت پرداخته باشند؛ با تعویض "هوا" و "پرواز" با کلمه نیمکله

"فرود" و آوردن پسوند "گاه"، که گویا مفهوم Port "پورت" انگریزی و فرانسوی و Hafen "هافن" المانی را افاده میکند.

البته ترکیب "میدان هوایی" مروج زبان خاصان ما هم به حدس و زعم قوی ترجمه ای ست تحت اللفظ از زبانهای اروپائی و بالخاصه زبان انگریزی. در حالی، که کلمه "میدان طیاره" ترکیب ذهن عوام ما ست، که ذهن جمعی ذهنین و بیحد رسا در ساختن کلمات دارند. مردم عوام کابلی دو کلمه معمول عربی "میدان" و "طیاره" را به قاعده زبان خود ترکیب کرده و این اسم مرکب بامسما و باصفا را درست کرده اند.

در همین جا قابل تذکر است، که کلمه "طیاره" با وجودی، که ساخته و پرداخته زبان عربی هم هست، مگر اعراب خود آن را بدین معنی استعمال نمیکنند و در عوض "طائر" را به کار میبرند. اما اگر از نظر معنایی بسنجیم، ترکیب "طیاره" به مراتب ارجح است و مفهوم را بهتر افاده میکند، تا "طائر"!!! کلمه "طیاره" صیغه مبالغه از مصدر ثلاثی مجرد "طیر و طیران" است و به کسی یا شیئی اطلاق میشود، که بسیار بپرد و بسیار پرواز کند.

کلمه مرکب "میدان طیاره" در زبانهای مختلف جهان از قبیل انگلیسی، المانی، فرانسوی، چکی، عربی و فارسی ایران بدین ترتیب به کار میرود:

Airport در انگریزی، که تحت اللفظ در معنای "بندر هوا" یا "بندر هوایی" میشود.

Flughafen در المانی، که باللفظ در معنای "بندر پرواز" و یا "بندرگاه پرواز" است.

Aeroport در فرانسوی، که باللفظ معنای "بندر هوا" یا "بندر هوایی" را میدهد، عیناً به مانند تداول زبان انگریزی.

Letiště در لسان چکی، که نیز باللفظ معنای "جای و مکان پرواز" را دارد.

"مطار" در عربی، که اسم مکان از "طیران" یعنی "جای پریدن" و "مکان پرواز کردن" است.

"فرودگاه" در فارسی ایران، که داستانش در بالا به تفصیل گذشت.

به نظر من، از تمام ترکیباتی، که بدین منظور در زبانهای دری و انگریزی و فرانسوی و المانی و چکی و عربی ساخته شده است، "میدان طیاره" مفهوم را از همه بهتر و معقول تر و بیشتر قابل فهم، اداء میکند. "میدان طیاره" یعنی جائی، که در آن "طیارات" به کار گمارده میشوند، خواه به مقصد "پرواز" یا "نشست" و یا به مقاصد دگر. چون دقیقاً مطابق نص صریح زبانشناسی مدرن، محض از لفظ "میدان طیاره" معنی و مفهوم و مدلول آن آشکاره و معلوم است!!!

جالب است، که در بسا زبانهای اروپائی کلمه Port یعنی "بندر" و "بندرگاه" با "هوا" و "پرواز" در ارتباط آورده میشود؟؟؟ شاید به تقلید از بندرگاههای کشتی، که سابقه خیلی قدیم دارد و درینجا توسعاً به کار گرفته شده است. بعد از بررسی بالا میرسیم به نکته آخرین و آن جواب گفتن به سؤال ذیل:

از این سه ترکیب کدام یک و از کدام نگاه بهترین است؟؟؟

- "میدان طیاره" از نگاه دربرگیری معنی و عام فهم بودن لفظی آن، "بهترین" است.
- "فرودگاه" از نگاه ایجاز و اختصار ساختمان لفظی، "بهترین" است.
- "میدان هوایی" از نگاه تطابق با عُرف جهانی و "بین المللی بودن" لفظی و لغوی خود، "بهترین" است.

(خلیل الله معروفی، برلین - ۱۰ دسمبر ۲۰۰۷)

تذکر:

این مقاله، که به تاریخ ۱۰ دسمبر ۲۰۰۷ نوشته شده و بلافاصله در "افغان جرمن آنلاین" منتشر گشته بود، پسانها در صفحه دهم اکتوبر ۲۰۰۸ "افغانستان آزاد - آزاد افغانستان" انتشار یافت. اینک آن را با اندک اضافات و آرایش لازم املائی از حضور فخیم خوانندگان "آریانا افغانستان آنلاین" میگذرانم.

(خ. معروفی - برلین، ۶ جون ۲۰۱۸)

